

Hudební sociologie

Vznik sociologie (*societas* – společnost; *logos* – slovo, nauka):

– impulsem jsou změny ve společnosti 19. století vyvolané průmyslovou revolucí, které vedou k novým způsobům řízení státu a ekonomiky (sociální statistika)

– francouzský pozitivista **August Comte** (1797–1857) ji nejprve nazývá **sociální fyzika** a chce vytvořit objektivní vědu o společnosti, o které již hovoří jako o **sociologii** – jedná se nejprve především o empirické výzkumy

– později na počátku 20. století se tzv. obecná sociologie dělí podle oblastí života, vznikají oborové specializace – sociologie ekonomiky, techniky a také **sociologie kultury, sociologie umění**

– **hudební sociologie, sociologie hudby** – pojem se objevuje kolem roku 1920

– studuje vztahy mezi hudbou a společností

– patří mezi disciplíny hudební vědy, zkoumá a vykládá hudbu jako sociální jev, všímá si společenských funkcí hudby

– má vztah k **muzikologii** (k hudební historiografii, etnomuzikologii, hudební psychologii a pedagogice)

– zabývá se následujícími otázkami: formování hudebního vkusu, vytváření programů pro hudební vzdělávání, hudební preference a jejich důvody, vliv hudby na procesy ve společnosti, výklady hudebních děl, problematika masové kultury, typologie hudebního publika

– využívá pojmový aparát i výzkumné metody a techniky obecné sociologie

– zásadní je empirický výzkum

– zpracovává data pomocí **statistiky**

Metody hudební sociologie

Vědecký výzkum: systematické, kontrolované, empirické a kritické zkoumání hypotetických výroků o vztazích mezi přirozenými jevy (Fred N. Kerlinger) – jedná se tedy o testování hypotéz

1. stanovení oblasti/tématu
2. orientace v dané problematice (dosavadní poznatky a výzkumy, existující literatura – slovníky, encyklopedie)
3. vymezení cíle zkoumání – formulace konkrétního problému, stanovení tzv. proměnných (jevy nebo vlastnosti, mezi nimiž ověřujeme závislost)
 - problém formulovat konkrétně a jednoznačně tázací formou, musí být empiricky ověřitelný, vyjadřuje vztah mezi dvěma proměnnými
4. stanovení **hypotézy výzkumu** – předběžný nebo předpokládaný závěr, který bude naším výzkumem potvrzen nebo vyvrácen
 - hypotézu formulujeme oznamovací větou, musí vyjadřovat vztah mezi dvěma **měřitelnými** proměnnými, jedná se o tvrzení o rozdílech, vztazích nebo následcích
5. testování hypotézy na zkoumaném souboru
 - výběr vhodné **metody** (dotazník, rozhovor, anketa...)
 - výběr zkoumaných osob (**respondentů**) – vymezení **základního** a **výběrového** souboru
 - technické a praktické podmínky výzkumu, časová rozvaha, náklady osobní i finanční
6. **předvýzkum** – ověření na malém vzorku
 - pilotní studie** – výzkum terénu pomocí kvalitativních postupů; potvrdíme dostupnost informace v dané populaci
7. vlastní šetření
8. zpracování výsledků (závěrečná zpráva)

Metoda – způsob zpracování dat nebo také úroveň zpracování dat

validita

- schopnost výzkumného nástroje měřit to, co měřit má
- hovoříme spíše o míře validity

reliabilita

- přesnost a spolehlivost výzkumného nástroje

kvantitativní – reprezentativnější, více dat a respondentů, výsledky je možno srovnávat, využití metod statistiky

kvalitativní – méně dat, menší soubor respondentů, více závisí na názorech a schopnostech respondentů, na jejich chápání a interpretaci

– podle J. Fukače je lépe pro způsob, jakým získáme data potřebná pro výzkum, používat pojem **technika** – např. **anketa, dotazník, rozhovor, pozorování, analýza dokumentů apod.**, někdo používá termín **výzkumný nástroj** (P. Gavora)

nejčastěji používané metody:

rozhovor (interview)

– obvykle je **standardizovaný**, mechanismus kladení otázek je vypracován do podrobností, součástí je výklad o předmětu šetření

– je třeba vytvořit přirozenou a spontánní atmosféru, kde respondent nenásilně a pravdivě odpovídá

– může jít o otázky uzavřené otázky s předem stanovenou zásobárnou odpovědí, mezi nimiž si respondent vybírá, polozavřené nebo otevřené

– je možný i nestandardizovaný rozhovor, vyžaduje však erudici výzkumného pracovníka

– je vhodný např. u důvěrnějších témat; u osob majících problém s psaným slovem; tam, kde by návratnost dotazníku byla malá

– může být východiskem pro vytvoření strukturovaného výzkumného nástroje

dotazník

– obsahuje písemné otázky podobně jako u rozhovoru, jsou předtištěny, vyplňuje respondent sám – písemné kladení otázek; **administrace** = zadávání dotazníku

– výhodou dotazníku je použitelnost pro velký počet lidí, může tam být více otázek než např. v **anketě**

– obsahuje pečlivě koncipovaný sled otázek, které se vztahují k určitému problému, který zkoumáme

– výhodou je rychlost, malé náklady, poměrně velký počet respondentů

otázky různého druhu:

a) popisné – charakteristika respondenta, věk, vzdělání, společenské postavení

b) sociální orientace – jeho zájmy, potřeby, vztahy k okolí

c) vztah k hudební kultuře – to, co nás nejvíce zajímá

– otázky mohou být uzavřené nebo otevřené; uzavřené otázky musí obsahovat nabídku vyčerpávajících možností odpovědí, nesmí být možné zařadit odpověď do více kategorií

části dotazníku:

vstupní – hlavička, název instituce nebo osoba výzkumníka, vysvětlení cílů dotazníku, motivace respondenta, pokyny k vyplnění a k vrácení

vlastní otázky – pořadí otázek neodpovídá logice, ale spíše psychologii – nejprve otázky lehčí a přitažlivější, uprostřed těžší a méně zajímavé

závěr – poděkování za spolupráci

– variantou může být tzv. **zvukový dotazník** – obsahuje hudební ukázky, na něž má respondent reagovat

– při výzkumném dotazování se využívá i počítačových technologií, otázky jsou zasílány mailem nebo pokládány pomocí elektronických dotazníků apod.

CAPI – osobní dotazování (Computer Assisted Personal Interviewing)

CAWI – internetové on-line dotazování (C. A. Web I.)

Výběr výzkumného vzorku:

a) základní soubor (obsahuje všechny subjekty, které splňují požadovanou vlastnost – např. všechny studenty gymnázií v ČR)

b) výběrový soubor – zmenšenina základního souboru, vybíráme z něj určitou část, kterou jsme schopni zkoumat (např. 60 studentů ze tří gymnázií v Brně)

Struktura závěrečné zprávy o výzkumu:

1. název, abstrakt, klíčová slova (vystižení obsahu celé práce)
2. *úvod* – základní informace o tématu, motivace autora, cíle práce
3. *teoretická část* – přehled dosavadního poznání v dané oblasti, orientace v tématu, základní pojmy, dosavadní názory na problematiku, na co navazujeme; pozor, nemá se jednat o vyčerpávající přehled, soustředíme se na to, co má vztah k našemu tématu
4. *výzkumná (empirická) část* – popis realizace výzkumu, metody a techniky, hypotézy, popis výzkumného souboru, sběru dat a jejich analýzy
5. *výsledky* – zjištěné výsledky, jejich popis, analýza, dílčí interpretace (můžeme použít grafických metod zobrazení – tabulka, graf apod.)
6. *interpretace výsledků* – zhodnocení výsledků z hlediska dané výzkumné otázky, celkové závěry na základě konkrétních dat, souvislosti mezi daty
7. *diskuse* – potvrzení či vyvrácení hypotézy, zařazení výsledků do celku tématu, náš pohled (i kritický) na zjištěné skutečnosti, metodu/techniku nebo průběh výzkumu, další možné vlivy

- na získaná data, naše výsledky ve srovnání s dosavadními názory nebo výzkumy
8. *závěr* – shrnutí poznatků, případně zhodnocení zvolených postupů, závěry pro praxi – aplikace výsledků, návrh dalšího zkoumání (témata, postupy)
 9. *seznam literatury* – podle abecedy
 10. *přílohy* – např. vzor dotazníku, podrobná data, grafy apod.

Pozor na:

– správný způsob bibliografické citace různých typů dokumentů – viz citační normy

ČSN ISO 690

ČUMPELÍK, F. *Jak se nezbláznit na pedagogické fakultě*. Praha: Academia, 2016. ISBN 978-80-88123-10-1.

APA

Čumpelík, F. (2016). *Jak se nezbláznit na pedagogické fakultě*. Academia.

– odkazy v textu – slouží k uvedení zdroje; přímá/nepřímá citace (parafráze)

(Čumpelík, 2016)

číselný odkaz – číslo v kulaté závorce nebo horní index viz seznam literatury (poznámka pod čarou)

– respektovat vědecký (odborný) styl – pozor na psaní v první osobě!

– desetinné třídění (1.1, 1.2, 1.3....)

– typografická pravidla

dostatek času na formální úpravy!!!

Hudebně sociologické výzkumy ve druhé polovině 20. století

- velký přínos pro hudební vědu měl **Výzkum současné hudebnosti** provedený v roce **1966 a 1969** **Vladimírem Karbusickým a Jaroslavem Kasanem** na půdě Čs. rozhlasu
- byly zjišťovány postoje k různým žánrům v souvislosti s profesí; hudební postoje jednotlivců souvisí s příslušností k profesní nebo společenské skupině
- v 80. letech byly významné výzkumy vedené **Zdeňkem Markem a Bedřichem Crhou** zaměřené na recepci jednotlivých hudebních žánrů u skupin respondentů, které se navzájem lišily úrovní hudebního vzdělání i vztahem k provozování hudby na základě profesní příslušnosti
- hlavním cílem bylo prokázat schopnost pozitivního přijetí hudby na základě porozumění jeho hudebnímu jazyku, k němuž dochází na pozadí vytvořené zkušenosti s daným kódem
- v roce 1989 byl připravován nový výzkum označený jako Usnesení vlády ČSSR o zábavné hudbě; iniciátorem výzkumu byl znovu **Jaroslav Kasan**
- cílem bylo zjistit a interpretovat postoje respondentů k nejrůznějším hudebním žánrům, především v souvislosti s jejich socioekonomickým postavením, popsat projevy aktivní a pasivní hudebnosti a sledovat roli hudby, především hudby populární, v životě mladých lidí; výzkumná zpráva vyšla v roce 1991 jako **Výzkum hudebnosti 1990**

po roce 2000:

- významný výzkum **Hudební posluchači v České republice**, řešitelem grantového projektu Ministerstva kultury ČR byl **Mikuláš Bek**
- ve výzkumech se ukazuje, že vztah k artificiální hudbě souvisí s hudebním vzděláním (porozuměním hudebnímu jazyku), což prokazuje důležitost hudební výchovy
- nejnovější výzkumy katedry Hv PdF MU:
 - 2012, 2013** – byly zkoumány hudební preference vysokoškoláků v ČR a v EU (1278 a 271 respondentů)
 - 2014** – stejné zadání, zkoumáno ve státech hlásících se k programu International Society for Music Education (2 635 resp.)
 - 2015** – zkoumány postoje respondentů k artificiální hudbě prvních dvou třetin 20. století (2 213 resp.)
 - 2016** – artif. hudba poslední třetiny 20. století (2 081 resp.); zde šlo o preference, toleranci, ale i schopnost identifikovat žánry; u skladeb 20. století byla měřena i doba, dokdy respondent vydrží ukázkou poslouchat
 - 2017, 2018** – ve výzkumech byla zkoumána role multimédií ve výuce hudební výchovy

